

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	Smulders	Datum	16 mei 2024
Doorkiesnummer		Kenmerk	12355151
E-mail	m.smulders@utrecht.nl	Onderwerp	Evaluatie Tweede Kamerverkiezing 2023 en vooruitblik Europees Parlementsverkiezing 2024
Bijlage(n)		Beleidsveld	Burgerzaken

Geachte leden van de raad,

Op woensdag 22 november 2023 vond de tussentijdse Tweede Kamerverkiezing plaats. In deze brief leest u hoe deze verkiezing is verlopen en blikken we vooruit op de aankomende verkiezing voor de leden van het Europees Parlement die op donderdag 6 juni 2024 gaat plaatsvinden.

De tussentijdse Tweede Kamerverkiezing is, mede door de inzet van vele vrijwilligers, soepel en goed verlopen. Er waren ruim voldoende stemlocaties om de kiezers vlot van dienst te kunnen zijn, er zijn geen lange wachtrijen ontstaan.

Terugblik Tweede Kamerverkiezing 2023

Opkomst en drukte

Opkomst gemeente

Voor de Tweede Kamerverkiezing hebben 209.409 kiezers van de 262.533 kiesgerechtigden hun stem uitgebracht. Daarmee bedroeg het opkomstpercentage 79,8%. Dat is iets hoger dan het landelijk gemiddelde van 77,7%.

	Utrecht	Landelijk
TK23	79,8%	77,7%
TK21	81,7%	78,7%
TK17	83,8%	81,9%

Tabel 1 Opkomstpercentage Tweede Kamerverkiezing

Opkomst in wijken

De opkomst bij de Tweede Kamerverkiezing verschilt per wijk. In de wijk Binnenstad was de opkomst het hoogst (123,5%), in de wijk Overvecht (59,4%) was de opkomst een stuk lager. De opkomst in de

binnenstad kwam boven de 100% uit. Dat komt doordat kiezers niet verplicht zijn om in het stemlokaal in hun eigen buurt of wijk te gaan stemmen. Daarnaast was het bij deze verkiezing ook mogelijk om met een kiezerspas de stem uit te brengen buiten de eigen woongemeente. In de opkomstpercentages zijn dus ook kiezers van buiten de gemeente Utrecht opgenomen.

Stemlocaties en stembureaus

Er waren in totaal 217 stembureaus op 182 locaties. Dit waren er aanmerkelijk meer dan bij eerdere verkiezingen. Hiermee werd ingespeeld op de verwachte opkomst/drukke. Bij een reguliere verkiezing wordt de beschikbaarheid van stembureaulocaties ruim van tevoren uitgevraagd. Dit was bij deze verkiezing niet mogelijk. Daarom zijn er twee mobiele units ingezet op plekken waar geen locaties beschikbaar waren. Deze stonden op het Domplein en op het Nicolaaskerkhof.

Bepaling aantal stembureaus

Het aantal benodigde stembureaus wordt vooraf altijd in samenwerking met de afdeling Onderzoek bepaald. Uitgangspunt daarbij is dat kiezers op maximaal 750 meter loopafstand van een stembureau wonen. Voor verreweg de meeste kiezers was er een stemlocatie binnen 750 meter. In alle wijken was de dekkinggraad hoger dan 95%.

Drukke op de stemlocaties

Bij deze verkiezing is extra inzet gepleegd om te voorkomen dat kiezers lang in de rij moesten staan voordat zij hun stem uit konden brengen. Door meer stemlocaties en stembureaus, maar ook door te sturen op spreiding bij drukke zijn er geen lange rijen ontstaan. Bij een enkele populaire stemlocatie was het wel drukker dan op andere locaties. Dit is niet helemaal te voorkomen. De potentieel drukke stemlocaties zijn voorzien van extra informatiemateriaal en sandwichborden buiten het stemlokaal waarop kiezers werden gewezen op de interactieve kaart op internet waarop door stembureauleden de drukte op alle stemlocaties werd bijgehouden. Ook zijn er mobiele serviceteams ingezet om kiezers te verwijzen naar stembureaus waar het rustiger was.

StembureauApp

De inzet van de StembureauApp heeft bijgedragen aan een vlot stemproces. Met de App worden voorzitters door de dag heen ondersteund met checklists, kunnen zij vragen stellen aan de helpdesk via een chatfunctie en kunnen zij de geldigheid van een stempas eenvoudig controleren. Bij de Provinciale Staten- en waterschapsverkiezingen in 2023 werkte de StembureauApp niet naar behoren, er waren toen technische storingen. Deze zijn opgelost waardoor de App nu naar behoren heeft gewerkt.

Inclusief en toegankelijk

Er is weer een gebarentalig stembureau ingericht voor en door doven en slechthorenden; de stembureauleden spraken allemaal gebarentaal. Horende kiezers waren uiteraard ook welkom: voor hen was er de hele dag een gebarentolk aanwezig. Daarnaast was het VIBES-stembureau (voor Visueel BEperkt Stemmen) ingericht op het stadskantoor. Hier waren een stemmal en een soundbox aanwezig. Met een koptelefoon kon een kiezer per lijstnummer luisteren naar de voorgelezen kandidatenlijst en zo met behulp van de stemmal een keuze maken. De stemmal is ook een handig hulpmiddel voor kiezers die het motorisch lastig vinden het door hen gewenste kruisje te zetten. Tot slot is de samenwerking met Stichting Prokkel, die mensen met een licht verstandelijke handicap koppelt aan een stembureau, voortgezet. Dit keer hebben vier prokkelduo's geholpen op de stembureaus.

De doelgroepenorganisaties geven aan dat informatie over de toegankelijkheid van een stemlocatie erg belangrijk is. Door deze informatie via de website stembureaus.utrecht.nl beschikbaar te stellen kunnen kiezers een voor hen specifiek geschikte stemlocatie uitzoeken.

Vrijwilligers

Mede dankzij een geslaagde wervingscampagne zijn er bij de Tweede Kamerverkiezing ruim 2400 enthousiaste vrijwilligers ingezet. Zij konden zich aanmelden voor de vacatures via het selfservice portal mijnstembureau-utrecht.nl. Alle vrijwilligers hebben voorafgaand aan hun werkdag een training ontvangen. Meestal was dit een e-learning, voor een aantal functies moest een online webinar gevolgd worden of een fysieke bijeenkomst worden bijgewoond.

De samenwerking met diverse MBO-opleidingen in Utrecht is voortgezet. Bij de CSO in de Jaarbeurs heeft een groep MBO-studenten geholpen als vrijwilliger bij het tellen van de stemmen.

De lange dag voor de vrijwilligers is minder zwaar gemaakt door een groter aantal stembureaus en het inzetten van een standaard vijfde stembureau lid. Op die manier is ervoor gezorgd dat stembureau leden meer en langer met pauze konden. Het telproces op het stembureau is verder vereenvoudigd waardoor de stembureau leden eerder klaar waren met tellen. Op een aantal stembureaus was het mogelijk een dagdeel zitting te nemen. Hiervan hebben 13 stembureau leden gebruik gemaakt.

Communicatie

De stempassen en kandidatenlijsten met stemlocaties zijn volgens planning huis-aan-huis bezorgd. Daarnaast is bij deze verkiezing een nieuwe bijsluiters ontwikkeld, met meer beeldmateriaal om de instructies over de stempas zo helder mogelijk aan te bieden.

Net als bij eerdere verkiezingen was er een outdoor campagne met een algemene oproep om te komen stemmen. Omdat stemlocaties vanwege de korte voorbereidingstijd vaker op andere locaties zaten dan gebruikelijk, was de oproep 'Waar ga jij stemmen?'. Deze oproep is op meer dan 100 plekken in de stad geplaatst in bushokjes, in winkelcentra en doorstroomlocaties. Ook is er gebruik gemaakt van de reclamezuil langs de A2, ook wel bekend als het 'Bijenhôtel' en andere digitale schermen in de stad. Onder alle stembureau locaties is een A2-posters verspreid met de oproep 'Hier kunt u 22 november stemmen', om meer bekendheid te geven aan nieuwe locaties. Tot slot is informatie geplaatst op de gemeentelijke website www.utrecht.nl/verkiezingen en via de gemeentelijke socials. Specifieke informatie over de stemlocaties, toegankelijkheid en drukte op een locatie was te vinden op de website stembureaus.utrecht.nl.

Verkiezingsborden

In lijn met de motie [Verkiezingsborden als standaard](#) zijn er 70 voorbedrukte verkiezingsborden geplaatst op, voor zover mogelijk, de locaties die ook zijn gebruikt bij de Provinciale Staten- en waterschapsverkiezingen 2023.

Centrale stemopneming

Bij de centrale stemopneming (CSO) is het telproces, net als op de stembureaus, verder vereenvoudigd en controles aangepast. Er waren 80 telteams opgedeeld in 10 wijken. In iedere wijk waren controleteams actief.

Dankzij het track&trace systeem waren de locatie van een stembus en het proces verbaal altijd te volgen.

Bij deze verkiezing hebben we voor het organiseren van de CSO voor het eerst geen gebruik gemaakt van een evenementen bureau maar hebben we deze volledig in eigen beheer georganiseerd in samenwerking met de Jaarbeurs.

Bekendmaking uitkomst stemming Utrecht

De voorlopige uitkomst van de stemming in Utrecht is 's avonds, zodra deze bekend was, gedeeld via de website. De definitieve uitkomst van de stemming is door een [nieuwsbericht](#) bekendgemaakt. De landelijk uitslag van de Tweede Kamerverkiezing is vervolgens op 4 december 2023 door de Kiesraad in een openbare zitting vastgesteld.

Kosten Tweede Kamerverkiezing

Er zijn bij deze verkiezing meer kosten gemaakt dan begroot. Dat heeft verschillende oorzaken. Zo was het drukken en bezorgen van de stempassen en kandidatenlijsten alsook het drukken van de stembiljetten duurder dan begroot. Daarnaast waren de huurkosten van de stemlocaties hoger dan begroot. Voor het uitvoeren van de motie [Verkiezingsborden als standaard](#) was geen dekking aangegeven. Dit heeft tot hogere kosten geleid. In tabel 2 vindt u het overzicht van de gemaakte kosten voor de Tweede Kamerverkiezing.

Kostenpost	Begroot	Resultaat
Organisatie verkiezingen	425.000	450.000
Stembureaus en materialen	875.000	1.030.000
Vrijwilligers	280.000	261.000
CSO	200.000	153.000
Communicatie aan inwoners	120.000	141.000
Totaal	1.900.000	2.035.000

Tabel 2 Overzicht kosten verkiezing

Vooruitblik Europees Parlementsverkiezing 2024

De voorbereidingen voor de volgende verkiezing zijn in volle gang. Dit keer voor de verkiezing van de Nederlandse leden voor het Europees Parlement. Deze vindt in Nederland plaats op donderdag 6 juni 2024. Deze verkiezing volgt snel op de Tweede Kamerverkiezing 2023 waardoor de voorbereidingstijd ook dit keer kort is.

In vogelvlucht

Op donderdag 6 juni worden er 186 stembureaus ingericht op 172 locaties. In verband met de verwachte opkomst en drukte op de stembureaus zijn dat in totaal 10 locaties minder dan bij de Tweede Kamerverkiezing 2023. Daarnaast worden er weer 70 verkiezingsborden geplaatst en is het dit keer voor het eerst mogelijk voor stembureauleden om op alle stembureau locaties in shifts te werken. Tot slot is er voor de eerste keer een stembureau waar 's nachts gestemd kan worden.

Nachtstembureau

Ter uitvoering van de motie [Motie: Nachtstembureau](#) wordt er een nachtstembureau geopend. In de nacht van woensdag 5 op donderdag 6 juni is het mogelijk op het stadskantoor van middernacht tot 02:00 uur te komen stemmen.

Communicatie over het nachtstembureau wordt gericht op jongeren die voor de eerste keer mogen stemmen. Er wordt een aantrekkelijke sfeer gecreëerd voor jongeren om te komen stemmen en er wordt een winactie uitgeschreven. Hiervoor wordt onder andere de zogenaamde First Time Voters kaart ingezet die deze groep kiezers thuis ontvangen als ook een campagne op Social Media. Uiteraard zijn ook andere kiezers welkom om te komen stemmen op het nachtstembureau. Door de nabijheid bij het centraal station kan het stembureau ook aantrekkelijk zijn voor kiezers die overdag geen mogelijkheid hebben om hun stem uit te brengen.

Stemlocaties en stembureaus

Stemlocaties en stembureaus

Al voor de ingelaste Tweede Kamerverkiezing 2023 waren er locaties aangeschreven om hun beschikbaarheid voor de Europees Parlementsverkiezing (hierna: EP24) te inventariseren. Inmiddels zijn er in totaal 172 locaties gecontracteerd en worden er 186 stembureaus ingericht.

Inclusief en toegankelijk

Voor doven en slechthorende kiezers wordt het gebarentalige stembureau ingericht op het Stadhuis. Het VIBES-stembureau is op de locatie stadskantoor. Daar kunnen blinden en slechtzienden gebruik maken van de Stemmal en Soundbox.

In onze communicatie maken we duidelijk welke locaties toegankelijk zijn en welke voorzieningen aanwezig zijn op iedere locatie. Deze informatie is te vinden op de kandidatenlijsten die uiterlijk 24 mei huis-aan-huis worden bezorgd en op de website stembureaus.utrecht.nl.

Extra controle aangebrachte voorzieningen

Uit de evaluatie van de afgelopen verkiezing kwam naar voren dat toegankelijkheidsvoorzieningen niet altijd goed worden neergelegd of gedurende de dag kunnen verschuiven. Dit betreft met name tijdelijk aangebrachte oprijplaten om drempels te overbruggen. Om ervoor te zorgen dat de toegankelijkheid van de stemlocaties gedurende de dag niet vermindert, hiervoor wordt extra aandacht gevraagd van de voorzitters en worden er bij de aankomende verkiezing steekproefsgewijs controles uitgevoerd door het Team Verkiezingen.

Inzet vrijwilligers

Bij de afgelopen verkiezing zijn er standaard vijf stembureauleden ingezet per stembureau, in plaats van vier. Dat is goed bevallen. Daarom worden er ook bij de aankomende verkiezing vijf leden per stembureau ingezet. Op een paar rustige locaties worden er vier leden ingezet en op de drukste locaties worden er zes stembureauleden ingezet.

Werken in shifts

De vrijwilligersenquête laat al een paar jaar hetzelfde beeld zien: zo'n 10% van de stembureauleden vindt de dag op het stembureau echt te lang; ongeveer 60% vindt dat een lange dag erbij hoort; en ruim 30% vindt de werktijden prima.

Eerder is toegezegd een onderzoek uit te laten voeren naar de invoering van shifts voor de stembureauleden. Het afgelopen najaar heeft een groep trainees van de gemeente Utrecht een vergelijkend onderzoek uitgevoerd onder 100.000+ gemeenten. Op basis van het advies stappen we

over op het werken in shifts met de mogelijkheid dat stembureauleden ook kunnen kiezen om de hele dag zitting te nemen.

Er zijn twee shifts, die vrijwilligers ook kunnen combineren: een vroege shift van 06.45 uur tot 16.00 uur en een late shift van 15.30 uur totdat alle stemmen zijn geteld. Om 20.45 uur komen daar net als voorheen tellers bij om de middagshift te helpen bij het tellen. Tussen 15.30 uur en 16.00 uur is de overdracht van de ochtendploeg aan de middagploeg.

Werving

De werving van vrijwilligers voor de verkiezing in juni is inmiddels gestart. De aanmeldingen voor de beide shifts loopt vooralsnog gelijk op. In totaal zijn er 3300 vrijwilligers nodig voor de stembureaus, het tellen in de Jaarbeurs en in de ondersteunende functies. Inclusief de reservelijst komt het aantal vacatures daarmee dit keer uit op ruim 4000 vrijwilligers.

Prokkelduo's

Bij deze verkiezing worden vier Prokkelduo's ingezet. Prokkels zijn stembureauleden met een lichtverstandelijke beperking die samen met een maatje de rol van stembureaulid vervullen.

StembureauApp

De StembureauApp wordt gebruikt als hulpmiddel voor stembureauleden op de stembureaus.

Communicatie

Om de verkiezing onder de aandacht te brengen worden dezelfde communicatiemiddelen en kanalen ingezet als bij de Tweede Kamerverkiezing.

Verkiezingsborden

Er worden 70 verkiezingsborden geplaatst. Deze worden in de week van 20 mei geplaatst en in de week van 10 juni weer verwijderd.

Outdoor campagne

Op publicatieplekken bij bushokjes, winkelcentra en doorstroomlocaties in de week voor en de week van de verkiezing wordt een outdoor campagne ingezet om kiezers op te roepen om te komen stemmen. De postercampagne op de stembureau locaties wordt voortgezet.

EU-onderdanen (niet Nederlander)

Alle EU-onderdanen (niet-Nederlanders) die in Utrecht staan ingeschreven, ruim 17.000, hebben een persoonlijke brief ontvangen. In deze brief wordt uitgelegd dat zij ervoor konden kiezen zich in Nederland te registreren als kiezer. Bij deze brief was een flyer gevoegd met daarop eenvoudig uitgelegd welke stappen zij hiervoor moesten doorlopen. Deze flyer is ontwikkeld door een groep trainees van de gemeente Utrecht. Vermeldenswaardig is dat deze flyer is overgenomen door Binnenlandse Zaken en met een paar kleine aanpassingen gepubliceerd is in de zogenaamde 'Toolkit Verkiezingen' waarin voor alle gemeenten in Nederland allerlei documenten en hulpmiddelen worden aangeboden.

Stempas en huis-aan-huis kandidatenlijst

In de week van 29 april tot 4 mei ontvingen kiezers hun stempas. Bij de stempas wordt een bijsluiter gevoegd met uitleg over het stemproces en hoe bijvoorbeeld iemand gemachtigd kan worden. De kandidatenlijsten en een overzicht van de stemlocaties worden bezorgd in de week van 20-26 mei.

Datum 16 mei 2024
Ons kenmerk 12355151

Website

Op de website www.utrecht.nl/verkiezingen kunnen kiezers informatie vinden over de aankomende verkiezing. Er wordt gebruik gemaakt van social media om praktische informatie bekend te maken. Informatie over de toegankelijkheid en drukte op een stemlocatie is te vinden op de website <https://stembureaus.utrecht.nl>. De drukte op een locatie wordt inzichtelijk gemaakt doordat een stembureau lid regelmatig de drukte op een locatie doorgeeft.

Centrale stemopneming

Nadat op donderdag 6 juni alle stemmen op lijstniveau zijn geteld worden op vrijdag 7 juni alle stemmen op kandidaatsniveau geteld in de Jaarbeurs. Dit gebeurt in een openbare zitting van het gemeentelijke stembureau. Na afloop van de centrale stemopneming mag er niet, zoals gebruikelijk, een uitslag bekend gemaakt worden. Dit mag pas op zondag 9 juni 23.00 uur nadat de stemming in andere EU-landen is gesloten.

Uitslagbepaling

Op maandag 10 juni wordt de uitkomst van de stemming in Utrecht bekend gemaakt door het gemeentelijk stembureau. Vervolgens kunnen personen een melding doen van mogelijke fouten in een proces verbaal van een stembureau of het gemeentelijk stembureau bij het centraal stembureau (de Kiesraad). Dit kan in de periode 10 juni t/m maandag 17 juni 11.00 uur; dat is tot 48 uur voor de zitting van de Kiesraad waarin de uitslag van de stemming in Nederland bekend wordt maakt. Als er een melding komt van de Kiesraad wordt deze in een openbare zitting onderzocht. Uiteindelijk zal de Kiesraad op woensdag 19 juni de uitslag van de verkiezing vaststellen.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris,

de burgemeester,